

Vývoj úrokových nákladov a výnosov a ich dopad na finančné hospodárenie bankového sektora

Rastislav Čársky, Katarína Trajlinková
Národná banka Slovenska

Tento príspevok nadväzuje na článok „Analýza vplyvu menovej politiky na úrokové príjmy a výdavky podnikov a obyvateľstva“ uverejnený v predchádzajúcom čísle časopisu Biatec, zameraný na analýzu dopadov menovej politiky na úrokové náklady a výnosy sektora podnikov a obyvateľstva. Uvedená analýza síce neidentifikovala exaktné kvantitatívne vzťahy, z parciálnych výsledkov ekonometrickej analýzy a grafickej analýzy je však zrejmé, že menovo-politické rozhodnutia majú dopad na výšku úrokových nákladov a výnosov v oboch sektoroch. Súčasne sa tieto zmeny v nastavení menovej politiky premietajú aj do štruktúry bankových produktov.

V nasledujúcej krátkej analýze zahŕňajúcej obdobie do roku 2005 sa pokúsime načrtnúť, ako tieto zmeny v oblasti úrokových nákladov a výnosov ovplyvňujú bankový sektor a jeho finančné hospodárenie.

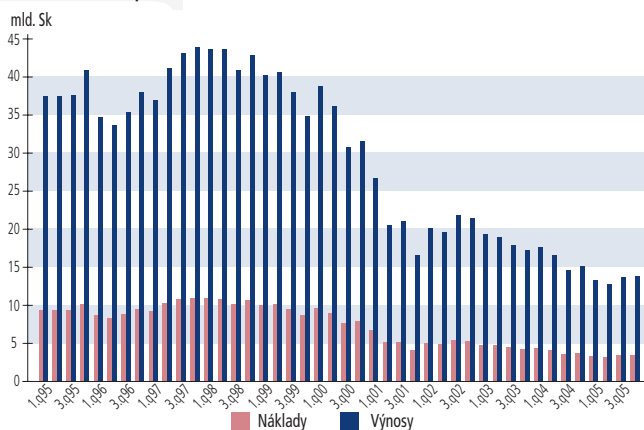
Vzhľadom na to, že sektor obyvateľstva je dlhodobo čistým úverovateľom bankového sektora a dlžníka pozícia sektora podnikov sa postupne menila z pozície dlžníka rovnako na pozíciu úverovateľa, stál bankový sektor pred otázkou, ako zabezpečiť, aby sa tieto vývojové trendy negatívne neprejavili v jeho finančnom hospodárení.

Kým v minulosti boli podniky sektorom, pri ktorom v rozhodujúcej miere prevažovali úrokové výnosy nad úrokovými nákladmi, v posledných rokoch sa tento rozdiel výraznejšie znížil. Na strane úverov, resp. úrokových výnosov, to súviselo so znížením objemu podnikových úverov v súvislosti s procesom reštrukturalizácie úverového portfólia bánk, ako aj s poklesom úročenia úverov kopírujúcim oficiálne sadzby NBS. Znižovanie úročenia prebiehalo aj na strane podnikových vkladov, ich objem však zaznamenával relatívne dyna-

mický rast, čo naopak pôsobilo proti poklesu úrokových nákladov. Súčasne v porovnaní s obyvateľstvom zostalo úročenie podnikových vkladov mierne vyššie. Výsledkom pôsobenia týchto faktorov bol postupne klesajúci čistý úrokový výnos bánk vo vzťahu k podnikovému sektoru. Súviselo to aj so silnejšou pozíciou podnikového sektora v porovnaní s obyvateľstvom, pokiaľ ide o úroveň úročenia vkladov i úverov, ako aj so skutočnosťou, že podnikový sektor využíva vklady na prevádzkové účely a v menšej miere ako obyvateľstvo má záujem investovať ich do alternatívnych foriem, napr. do podielových fondov.

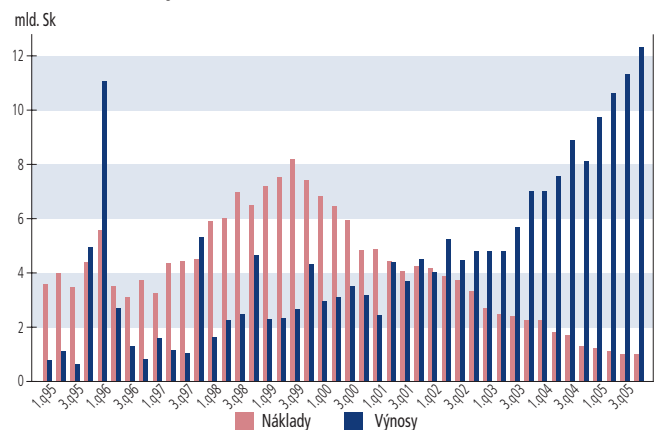
V sektore obyvateľstva, ktorý bol na rozdiel od podnikov historicky tým sektorom, kde úrokové náklady bánk prevažovali nad úrokovými výnosmi, došlo v posledných rokoch k podstatnej zmene. Reštrukturalizácia úverového portfólia, štandardizácia trhového prostredia, pokles úrokových sadzieb, ako aj vytvorenie nevyhnutných inštitucionálnych podmienok viedli k rozvoju nových úverových produktov a výraznej orientácii bánk na úvery obyvateľstvu. Rastúci objem úve-

Graf 1 Úrokové náklady a výnosy bankového sektora vo vzťahu k podnikom

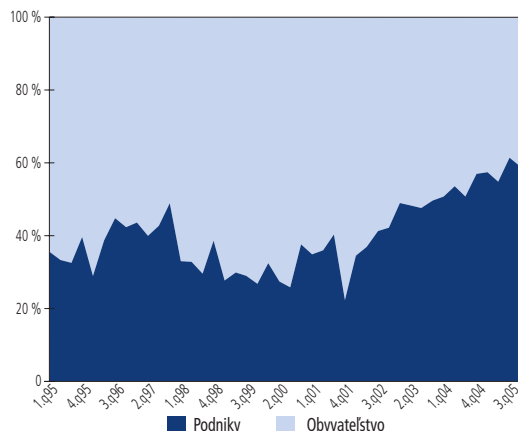
Zdroj: NBS.

Graf 2 Úrokové náklady a výnosy bankového sektora vo vzťahu k obyvateľstvu

Graf 3 Úrokové náklady bankového sektora

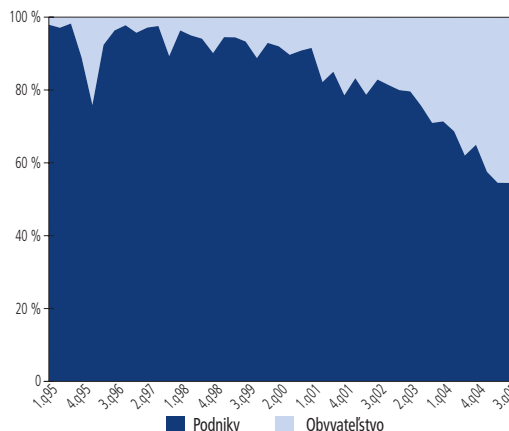

Zdroj: NBS.

rov sa pri takmer nezmenenom úročení (zo stavu úverov) prejavil v raste úrokových výnosov bánk od obyvateľstva. Na druhej strane klesajúca priemerná úroková sadzba z vkladov sa premietla do stagnácie, resp. poklesu objemu vkladov obyvateľstva v dôsledku rastúceho záujmu o alternatívne formy investovania, predovšetkým podielové fondy. Oba tieto faktory spôsobili postupné znižovanie úrokových nákladov spojených s úročením vkladov obyvateľstva.

Banky pri formulácii svojej obchodnej stratégie využili prostredie klesajúcich úrokových sadzieb predovšetkým vo vzťahu k sektoru obyvateľstva. Na jednej strane pružne preniesli znižovanie oficiálnej sadzby NBS do úročenia vkladov, na druhej strane výrazne zvýšili svoju úverovú angažovanosť voči obyvateľstvu. Aj keď sa vykazovaná priemerná úroková sadzba zo stavu úverov nezmenila, objem úverov obyvateľstvu rástol. Z toho je zrejmé, že došlo k výraznej zmene produktovej štruktúry úverov, keď obchodné banky začali ponúkať hypotéky, ale aj ďalšie rizikovejšie formy úverov, najmä bezúčelové úvery na spotrebu. Kým v minulosti tvorili rozhodujúcu časť úverov úvery stavebných sporiteľní, kde do júla 2003 bola úroková miera z úveru upravená zákonom¹, v súčasnosti sa štruktúra úverov zmenila v pro-

Graf 4 Úrokové výnosy bankového sektora

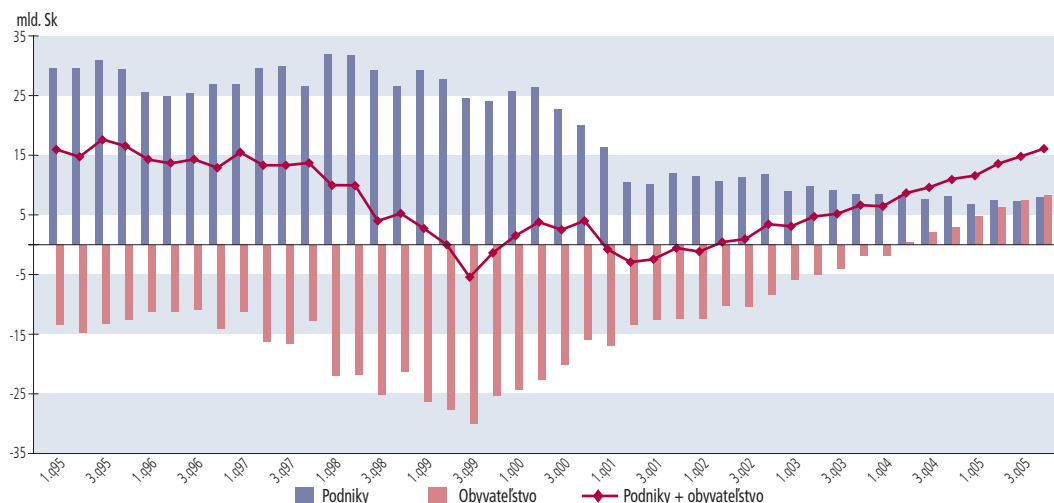

spech iných produktov, ktorých úroková sadzba je formovaná trhovými princípmi. Vykázaná priemerná úroková miera sa síce neznížila, je však potrebné vziať do úvahy, že niektoré úverové produkty v minulosti neboli v ponuke, resp. ich úročenie by v tom čase bolo výrazne vyššie. Efektívne tak ich úročenie tiež pokleslo.

Snaha o maximalizáciu čistých úrokových výnosov sa premietla do zmeny sektorovej štruktúry úrokových výnosov. Na strane úrokových výnosov došlo k rastu podielu sektora obyvateľstva, kým, naopak, jeho podiel na úrokových nákladoch poklesol.

Výrazné zníženie úrokových výnosov od podnikového sektora tak banky kompenzovali jednak úročením vkladov, ktoré pružne zohľadňovalo znižovanie menovopolitických sadzieb, a jednak zvýšením objemu úverovania obyvateľstva. Zatiaľ čo v minulosti boli čisté úrokové výnosy od sektora obyvateľstva záporné, v posledných rokoch začali nadobúdať kladné hodnoty, ktoré sú v súčasnosti objemovo porovnateľné s čistým úrokovým výnosom za podnikový sektor. Celkové čisté úrokové výnosy za sektor podnikov a obyvateľstva tak v súčasnosti nadobúdajú úroveň pred rokom 1998, ich sektorová štruktúra je však rozdielna.

Graf 5 Čisté úrokové výnosy bankového sektora

Zdroj: NBS.

¹ Do 1. 7. 2003 platil paragraf 3 zákona č. 310/1992 Zb. zo 6. mája 1991 o stavebnom sporení v znení neskorších predpisov, ktorý v bode (1) ustanovoval, že „stavebná sporiteľňa je povinná určiť úrokovú sadzbu vkladov a úrokovú sadzbu stavebných úverov tak, aby rozdiel medzi nimi bol najviac 3 %“.